

Posudek disertační práce

Jan Vobořil: Komunální elity v Karlíně a Libni v letech 1861–1914, Praha: FFUK 2015, 293 stran + přílohy

Svou disertací Jan Vobořil navázal na diplomovou práci, kterou, mohu-li to tak říci, považuji za jednu z nejlepších, co jsem měl možnost v semináři sociálních dějin oponovat. Disertace na ni obsahově navazuje a tematicky významně rozšiřuje. Rozšířením je poměrně důkladné zpracování problematiky karlínských elit. Naproti tomu v případě Libně se mi nezdá, že by informačně disertace překračovala původní rozměr diplomové práce. To není třeba považovat za výtku zásadní povahy, protože autorova původní heuristika byla neobvykle důkladná a patrně stěží bylo možné nějak významněji rozšířit katalog informací, jež autor nabyt již dříve. Zpracování karlínských elit lze naopak považovat za zcela původní a provázání, resp. srovnání s libeňskou situací je rovněž dalším přidanou hodnotou k autorovu původnímu výzkumu, na který navazoval. Z hlediska tematického vymezení a jeho zpracování tedy jako hodnotitel nemám žádných námitek.

Samotný projekt práce považuji za dobře zvolený a text předložený k obhajobě jej nepochybně naplňuje v míře uspokojivé. Chronologické vymezení je rovněž šťastně zvolené. Autor navíc neváhá, je-li třeba, toto vymezení překračovat – častěji do minulosti, méně do doby po roce 1914. Cíl práce je na straně 12 formulován takto: „Cílem mého výzkumu je zejména osvětlit to, jakým způsobem se formovaly komunální elity v těchto dvou obcích, jak projevovaly a legitimizovaly svoji vládu, jakým způsobem mezi sebou interagovaly jednotlivé sociální a profesní skupiny v rámci obce, jejích institucí i veřejného prostoru, jak vypadaly a fungovaly vlivové sítě, a jak prosazovaly v rámci obce i navenek své zájmy. Bude mě zajímat také životní styl a mentality komunálních elit, jejich motivace k účasti na veřejném životě a způsob, jak se vytvářela jejich místní identita spojená s obcí, v níž většinou neměly své kořeny.“ V tomto směru rovněž nevznáším žádné námítky. Cíle považuji za adekvátně vymezené a korespondující s obsahem práce.

Struktura práce je logická, třebaže na první pohled v závislosti na výše citovaných cílech velmi ambiciózní a široká. Autor se nechtěl omezit jen na dějiny komunální politiky ve zvoleném období tak, aby je popsal v chronologické posloupnosti. Daleko více, jak je tomu ostatně v oboru sociálních dějin žádoucí, jej zajímali konkrétní lidé a především jejich pozice, vlastnosti a další charakteristiky, jež by byly schopny vypovídat o příslušnících komunální elity jako o typech aktérů a nikoli jen jako o jednotlivcích. Proto je tedy v disertační práci věnována pozornost běžným politickým tématům, jako jsou komunální volby, popisy politických bojů či charakteristiky dělby moci v obcích. K tomu se však druží také rozpracování problematiky životního stylu příslušníků komunální elity, jejich sňatkových strategií, trávení volného času apod. Text je rozčleněn do osmi velkých kapitol, které jsou

doplněny úvodem a závěrem. Dělení do kapitol lze považovat za logické, třebaže jejich řazení může vzbuzovat otazníky. Možná by bylo účelnější zpracovat „politické“ věci a pak přijít k „sociálním“. Namísto toho autor po obecných politických výkladech přejde k osobním charakteristikám elit obou obcí, aby se v sedmé, osmé a deváté kapitole vrátil zase zpátky k politickým dějinám.

U takto velkoryse koncipovaných textů vždy hrozí riziko, že se všechna témata nepodaří zpracovat na srovnatelné úrovni. Důvody mohou být objektivní ve smyslu nedostatku informačních zdrojů, a nebo subjektivní povahy – nedostatek času na adekvátní zpracování. Navzdory mé celkové spokojenosti s touto disertační prací, právě zde vidím její největší slabinu. Autor velmi často totiž sklouzává do kazuistických výkladů, aniž by pak příslušná kapitola obsahovala nějaké adekvátní zhodnocení a typologické zobecnění, jak by se dalo u sociálněhistoricky orientované práce očekávat. Toto je snad nejlépe vidět na kapitole o sňatkových strategiích (kap. 7.4.3.), ale nikoli jen v ní. Autor zde jen předvedl reprezentativní výčet rodinných vazeb aktérů, o nichž se mu podařilo najít informace, nějaké obecnější závěry bychom však hledali marně. Navzdory tomu, že vůbec nepochybuji o kvalitě autorova výzkumu a náročné heuristické práci, kterou musel během přípravy disertační práce absolvovat, po přečtení textu se nemohu ubránit dojmu, že jej tlačil nedostatek času a nedokázal řadu témat nakonec zpracovat tak, jak původně chtěl. Toto tvrzení ovšem neznamená, že by práce neobsahovala také silná místa. Socioprofesionální složení obecní samosprávy (kap. 6), pojednání o „hráčích“ a jejich rolích v komunální politice (kap. 5.3.) či mechanismy přidělování veřejných zakázek (kap. 7.1.2. a jinde) jsou výborné. Za povedené považuji rovněž části věnované národnostním sporům v komunální politice a zpracování jazykové otázky, kde autor prokazuje obdivuhodnou interpretační citlivost ve vztahu k této nemálo složité problematice.

Soubor zpracovaných pramenů a literatury považuji pro účely disertační práce tohoto tematického zaměření za akceptovatelný. Seznam literatury je reprezentativní a objem prostudovaných publikovaných a zvláště nepublikovaných pramenů je více než uspokojivý. Jen mě poněkud překvapilo nezvyklé řazení položek v závěrečném seznamu, že autor jako první uvedl seznam sekundární literatury, zatímco ten obvykle se dává až úplně na konec za prameny.

Rovněž z jazykového hlediska považuji tuto disertační práci za velmi solidní. Jan Vobořil je obratný stylista, a proto je práce i v částech, jež se zabývají čtenářsky méně záživnými tématy, čtivá a také množství překlepů v textu se pohybuje ve výrazně podprůměrném množství.

Panuje jistě shoda v názoru, že pro historickou práci a pro sociální dějiny zvláště je nutná důkladná práce s pojmy. Toho si byl autor nepochybně vědom, a proto se také v kapitole 1.1. věnuje definicím základních pojmů. Opírá se v tom především o domácí konceptualizace a

konceptualizace německé. Jde tu jednak o pojem elity a jednak o pojem buržoazie/měšťanstvo. Měl bych v tomto směru čtyři otázky, k nimž bych byl rád, kdyby se autor mohl během obhajoby vyjádřit. Za prvé, jde o pojem „starý střední stav“, který obvykle doplňuje německé konceptualizační triády vedle Wirtschaftsbürgertum a Bildungsbürgertum. Nevšiml jsem si, že by se tento pojem v disertaci objevoval, a proto by mě zajímalo, zda jej považuje za natolik nosný, že by empiricky bylo možné i pro české prostředí vyargumentovat relativní uzavřenost této skupiny a její jedinečné charakteristiky. Za druhé, často se v literatuře vyskytuje pochybnost o tom, zda pro české prostředí je pojem Bildungsbürgertum aplikovatelný v původní „robustní“ formě, jak tomu bylo v německé historiografii. Zdá se totiž, že se v českém prostředí tato část buržoazie nezformovala do srovnatelné podoby uzavřené a výlučné skupiny. Za třetí, Fasora užívá ve své knize Dělník a měšťan pojmovou dvojici Kernbürgertum a Randbürgertum. Její aplikaci jsem v disertaci nenalezl, což samozřejmě není výtkou. Zajímá mě spíše autorův názor, nakolik tyto pojmy považuje za užitečné a aplikovatelné z hlediska svých vlastních výzkumných zkušeností. Za čtvrté z provedeného srovnání Libně a Karlína je zřejmé, že karlínská elita byla bohatší než libeňská. Naskytá se tedy otázka, jaká je univerzální aplikovatelnost (ve smyslu zemském nebo celostátním) pojmů Grossbürgertum a Kleinbürgertum, a nebo naopak nakolik jde o pojmy výrazně relativní, protože někteří autoři (pamatuji-li se dobře Jana Macháčová s Jiřím Matějčkem) se snaží určit přibližné objektivní kritérium rozhraničení obou skupin, jež si nárokuje takovou univerzální platnost, třebaže jen přibližnou.

Ve věci terminologie bych na okraj poznamenal jednu nedůslednost. Autor pracuje v kapitole 8.3. s pojmem „municipální socialismus“. Za prvé mi v jeho textu chybí odkaz na v podstatě jedinou českou speciální studii zabývající se tímto pojmem, což je studie již citovaného Lukáše Fasory. Za druhé tento koncept importovaný ze zahraniční literatury má autor vůbec velmi slabě fundované odkazy na zdroje. Zde mohl věnovat konceptualizaci více pozornosti a nikoli jen redukovat municipální socialismus na budování veřejných podniků. Navíc není ani jednoznačné, zda transfer tohoto pojmu ze zahraniční historiografie je bez dalšího aplikovatelný na zdejší prostředí.

Navzdory výše uvedeným námitkám, tuto disertační práci jednoznačně doporučuji k obhajobě. Žádná z těchto výtek není natolik zásadní povahy, aby mohla zpochybnit celkovou kvalitu práce, kterou Jan Vobořil během svého doktorského studia vykonal.

V Praze, dne 30.8.2015

.....
Doc.PhDr.JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.